

The background features a faded image of a building facade with windows and a balcony. Overlaid on this is a large, semi-transparent circular seal with intricate designs and text. The main title is written in large, bold, white sans-serif font.

Remoure la història per conèixer el present

El Grup de Recerca d'Història de les Societats Rurals de la UdG, dirigit per Rosa Congost, el 2006 va aconseguir un ajut poc convencional: un projecte del programa Explora, una iniciativa ministerial que vol impulsar l'exploració d'idees transgressores i la implicació dels estudiants en aquesta aventura.

Es tractava de remoure allò que els historiadors acceptaven sobre la noció de propietat, estudiant-la en una època concreta a cavall dels segles XVIII i XIX. Dos anys intensos de treball han donat els seus fruits i, amb els resultats a la mà, es pot afirmar que, pel que fa al tema investigat, les coses no eren ben bé com les havíem pensat.

Remoure els fonaments de la idea de propietat pot ser una idea prou suggeridora per concedir-li una bona empena en forma d'ajut econòmic. Si més no, això és el que van pensar els responsables del programa Explora del Ministeri d'Educació i Ciència quan l'any 2006 van decidir donar suport a la proposta de Rosa Congost per explorar la possibilitat d'un nou enfocament que permetés entendre la propietat com una relació social, i no només veure-la des d'una perspectiva legal. La millor manera per abordar el treball era poder conèixer, una per una, totes les relacions contractuals que s'han establert al llarg del temps, però això no era possible, o potser sí...

El Registre d'Hipoteques

La societat de la informació enregistra tots aquells actes en què participem, multiplicant d'una manera mai vista els rastres de les nostres accions. Aquesta és una característica que pensem exclusiva dels nostres temps, com tantes altres coses, però no és ben bé així, perquè la necessitat de fixar la informació ve de temps antics. L'any 1768 es va crear el Registre d'Hipoteques i els notaris catalans van veure en aquesta iniciativa la possibilitat de fixar el gran volum d'actes jurídics documentats que en aquell moment es generaven i per evitar la dispersió i, sobretot, els enganys. Per tant, aquí, a casa nostra, disposem d'una oportunitat única per resseguir totes les relacions contractuals que es van dur a terme a partir d'aquell moment. És en aquest Registre d'Hipoteques, concretament en el de Girona, que l'equip de Congost va decidir de capbussar-se, i ho va fer triant tres anys separats entre si per un mateix període: el 1771, el 1806 i el 1841. Pot semblar que tres anys i un territori com el gironí són ben poca cosa, però, atenent el volum d'actes enregistrats i la quantitat d'informació que contenen, s'entén que la feina ha estat important. Per veure-ho, es pot il·lustrar amb uns números: només en el període estudiat s'han comptabilitzat més de 15.000 actes, de cadascun dels quals s'han analitzat uns 35 paràmetres, la qual cosa dóna com a resultat que l'equip de recerca ha remogut més de mig milió de dades.

Més que un equip, un laboratori

Sebastià Villalón, ex-becari a punt de llegir la tesi doctoral, és el coordinador del grup dels estudiants. La seva tasca ha estat doble, perquè ha construït la base de dades que ha permès que tota la massa de dades que s'ha extret del Registre adquireixi una fesomia controlable i, a més, ha fet de guia als estudiants de llicenciatura que han participat en el projecte, obrint-los una perspectiva nova basada en l'experiència de la recerca. Fer que joves estudiants s'iniciessin en la recerca era un altre dels reptes del projecte. En aquest sentit, Congost destaca que, entre unes coses i

S'ha vist que, en aquesta societat (XVIII-XIX), el crèdit hi era molt present i, en aquest sentit, es confirma que el problema de les garanties hipotecàries era "un tema candent amb una certa semblança amb l'actualitat".

les altres, el projecte ha acabat esdevenint "un laboratori". Els estudiants defineixen el seu procés de selecció com un càsting, en el qual aquells que tenien el millor expedient van passar a la fase final. L'experiència la consideren del tot positiva, perquè, com explica un d'ells, Xavier Benzal, "hem tingut la possibilitat de treballar amb els documents, de tenir-los a les mans". Per un altre estudiant, Albert Reixach, el valor ha estat prendre contacte amb la documentació "treballant amb objectius per assolir i abocant la informació en bases de dades." A Lluís Serrano la participació li ha permès "entendre la complexitat d'una societat antiga" i Albert Serramontmany veu que amb aquesta feina "hem agafat confiança, perquè, com a estudiant de tercer, la documentació et fa respecte."

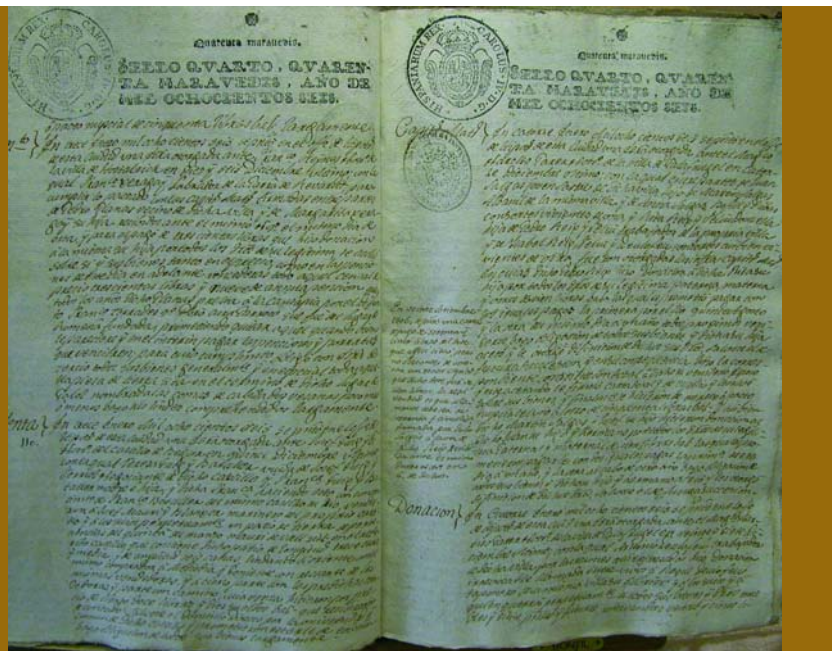
Tothom hipotecat

Rosa Congost explica que un dels valors del treball ha estat mirar el dia a dia en sentit literal, i és per això que han documentat canvis en les relacions socials i en les de la propietat que d'una altra manera passarien desapercibuts. De manera comuna, els historiadors han entès la propietat com una cosa fixa i estable i, en canvi, a partir de les escriptures notariales analitzades l'equip gironí ha vist "un gran protagonisme d'uns sectors que no havien estat tinguts en compte, malgrat que els coneixíem". El resultat ha estat la reconstrucció d'una societat molt més complexa del que s'havia pensat fins ara. S'ha vist, que en aquesta societat, el crèdit hi era molt present i, en aquest sentit, Sebastià Villalón confirma que el problema de les garanties hipotecàries era "un tema candent amb una certa semblança amb l'actualitat, perquè hi havia un fort endeutament". L'expert de la UdG puntualitza que el Registre d'Hipoteques havia de servir per controlar les diferents hipoteques que existien sobre un mateix bé, i en cas d'embargament o deutes tenia caràcter probatori, per la qual cosa "la gent i els notaris l'utilitzaven molt." A Villalón, que redacta una tesi sobre el crèdit, la documentació li ha demostrat que fa dos-cents anys tenir una propietat era un passaport per prosperar, per accedir a noves hipoteques, per remenar diners. Sembla lògic, doncs, que tothom s'escarrassés per ser propietari d'alguna cosa.

Fa dos-cents anys tenir una propietat era un passaport per prosperar, per accedir a noves hipoteques, per remenar diners. Sembla lògic, doncs, que tothom s'escarrassés per ser propietari d'alguna cosa.

■ Treballs d'enregistrament dels documents a l'Arxiu Històric de Girona.

■ Pàgina d'un dels llibres del Registre d'Hipoteques.



Els treballadors, els protagonistes

La documentació distingeix clarament entre els pagesos, que eren aquells que vivien en un mas o una explotació familiar, i els treballadors, que se suposa que treballaven a jornal en terres alienes. Contràriament a allò que es pensava, els que despleguen una més gran activitat contractual són els anomenats *treballadors*. Cal aclarir que els imports de les transaccions que fan són menuts però nombrosos, un format que a Congost li recorda molt els actuals microcrèdits. Fins ara, sense fer un buidatge exhaustiu de la documentació, els historiadors tendien a fixar-se en les transaccions importants, les que removien molt de diner, la qual cosa ocultava tota aquesta altra realitat. Cal saber que, a finals del segle XVIII i principis del XIX, el crèdit no es demanava al banc perquè els prestadors eren uns altres. La gent recorria a l'església —que prestava en virtut dels censals— i als debitoris, que representaven una fórmula de crèdit interpersonal ratificada davant de notari. Veiem, doncs, que una classe fins ara poc valorada es presenta com el motor del canvi.

Un escenari obert

La presentació dels resultats de la recerca ja ha començat. El plantejament heterodox i la novetat de la idea provoquen discussions entre els historiadors. Rosa Congost destaca que aquesta manera més fluida d'entendre la història ha suscitat un gran interès en països que es troben immersos en un procés de revisió del seu passat, com són aquells que havien quedat en el bloc de l'Est i també els de l'Amèrica Llatina. El programa Explora pretén subvencionar les idees innovadores i proclama lemes com aquell que diu que Einstein, si hagués presentat la teoria de la relativitat a un concurs d'ajuts normal i corrent, mai no hauria obtingut cap subvenció. Aquí l'aposta era fer un buidatge exhaustiu dels documents, mirar més i millor allà on ja havien mirat uns altres abans, utilitzar les noves tecnologies per creuar les dades i analitzar-les, a la fi, des d'un nou punt de vista. El resultat és una altra manera d'entendre uns fets del passat que recorden molt el present i, de passada, com diuen els estudiants participants en el projecte, "anar trencant la imatge típica de l'historiador com aquell que no aporta res".